

*Б.В. Бабін – доц. кафедри морського права
Одеської національної морської академії*

ПРАВО НА РОЗВИТОК У КОНТЕКСТІ ПРОГРАМНОГО РЕГУЛЮВАННЯ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Для дослідження правової природи міжнародних програм слід визначитися як із підґрунтям їх виникнення, так і з тими завданнями, на вирішення яких вони є спрямованими. Цікавим у цьому контексті є дослідження категорій розвитку та права на розвиток в сучасних міжнародних відносинах та відповідного значення міжнародних програм. Категорія розвитку як особливої риси міжнародних відносин здавна відзначалася у працях науковців. Як вказував Е. де Ваттель, “метою природи суспільства, що встановлюється між усіма людьми, є їх взаємна допомога для удосконалення себе самих та їх держави” [1, с. 30]. Сучасний автор С.В. Маслова визнає, що ідея прогресивного розвитку знайшла своє відбиття у цілях, принципах, структурі, функціонуванні сучасного міжнародного права, пронизує всю його систему та стає одною з фундаментальних та керівних ідей сучасних міжнародних відносин. Визнаючи, що “процес розвитку є об’єктом різних міжнародно-правових актів”, цей фахівець задається питанням – чи має сьогодні міжнародне право сьогодні регулятор, зорієнтований на виконання саме цієї задачі, чи має воно необхідне правове підґрунтя, яке забезпечило б необхідний прогресивний стан розвитку [2, с. 6].

Забезпечення права на розвиток є вагомою причиною для використання міжнародно-правових заходів різного характеру. У той же час, вказує Х.-О. Сано, окремі види діяльності з розвитку можуть зумовлювати появу юридичних прав лише в тому разі, якщо вони збігаються з правами людини, оскільки ці види діяльності пов’язані із соціальними та індивідуальними можливостями: особистим потенціалом, особистою безпекою і можливостями розкрити цей потенціал [3, с. 18]. Відповідно до ст. 28 Копенгагенської декларації про соціальний розвиток (A/CONF.166/9), ухваленій під егідою ООН 6-12 березня 1995 р. визнається, що розробка та здійснення стратегій та програм в інтересах соціального розвитку є справою кожної країни та що при цьому мають враховуватися економічні, соціальні та екологічні відмінності в умовах у кожній країні, із дотриманням усіх прав та основних свобод людини; при цьому спеціально підкреслюється, що “важливою умовою повного здійснення програм та дій в цілях соціального розвитку є міжнародне співробітництво” [4]. Не обмежуючись такою констатацією необхідності вжиття програмних заходів, на цій конференції була ухвалена спеціальна Програма дій. Крім того, спеціальна Програма дій була ухвалена Віденською Всесвітньою конференцією з прав людини 1993 р., яка, на думку окремих авторів “надала міжнародної легітимності праву на розвиток”.

Програмність міжнародних засобів вирішення проблеми розвитку В.А. Мазов доводив, вказуючи на центральну роль ООН у концентрації

інформації та досвіду стосовно повністю нових глобальних проблем, покликаних науково-технічним прогресом, що прискорюється, та у координації дослідження цих проблем державами у рамках планів довготермінового міжнародного співробітництва. При цьому, як констатував цей автор, “діяльність держав у міжнародних організаціях по плануванню та уніфікації їх участі у міжнародних програмах закріпила у міжнародному праві координаційну та планову форму співробітництва у програмах міжнародних організацій”, таких як Програма розвитку ООН [5, с. 122]. Радянські автори стверджували, що елементи нормативного програмування у сфері міжнародно-правового регулювання є характерними “для усіх етапів становлення та розвитку сучасного міжнародного права”, при цьому на їх думку відбувався “перехід від фрагментарних спроб до певної системи узгоджених програмних положень, які зачіпають найбільш суттєві аспекти міжнародної правотворчості та забезпечують планомірні якісні та кількісні зміни у вирішенні взаємообумовлених міжнародних проблем” [6, с. 39-41]. Додамо, що належність категорії розвитку та забезпечення права на розвиток до стратегічних цілей міжнародних відносин та міжнародного права стає у цьому контексті безперечним фактом.

Слід визначити, що категорія розвитку має велике значення у сучасних міжнародних відносинах та тих правових нормах, що їх регулюють. Це відображається як у відповідній доктрині, так і в міжнародних актах, що закріплюють право на розвиток. Попре певну дискусійність щодо природи цього права безумовною є необхідність використання програмних засобів у механізмах його реалізації на міжнародному рівні. Це дає змогу обґрунтувати розвиток в останні десятиріччя феномену міжнародних програм та їх інкорпорації у систему форм (джерел) сучасного міжнародного права.

Література

1. Ваттель, Э. де. Право народов или принципы естественного права, применяемые к поведению и делам наций и суверенов [Текст] / Э. де Ваттель. – М. : Госюриздат, 1960. – 719 с.
2. Маслова, С. В. Принцип права на развитие в современном международном праве [Текст] : автореферат дисс. на соискание науч. степени канд. юрид. наук / С. В. Маслова. – СПб., 2003. – 18 с.
3. Сано, Х.-О. Право на розвиток і права людини: обов’язкова, але часткова інтеграція [Текст] / Х.-О. Сано // Український журнал з прав людини. – 2001. – № 3–4. – С. 15–25.
4. Копенгагенская декларация о социальном развитии [Електронний ресурс] : принята Всемирной встречей на высшем уровне в интересах социального развития, Копенгаген, 6-12 марта 1995 г. (A/CONF.166/9). – Режим доступа : <http://www.un.org/russian/conferen/socsum/socindex.htm>.
5. Мазов, В. А. Правовое регулирование международных торгово-экономических связей государств [Текст] / В. А. Мазов, В. Г. Борисов // Международно-правовые формы сотрудничества государств в Европе : сборник статей. – М. : Межд. отношения, 1977. – С. 104–123.
6. Игнатенко, Г. В. Разрядка и международные договора [Текст] / Г. В. Игнатенко. – М. : Межд. отношения, 1978. – 88 с.